Věta 1.5.7 Vlastnosti totálně omezených prostorů

1. *Kompaktní prostor je totálně omezený*

2. *Podprostor totálně omezeného prostoru je totálně omezený.*

3. *Uzávěr totálně omezeného prostoru ve větším prostoru je totálně omezený.*

4. *Součin nejvýše spočetně mnoha totálně omezených prostorů je totálně omezený.*

5. *Stejnoměrně spojitý obraz totálně omezeného prostoru je totálně omezený.*

Důkaz. Vlastnosti 1,2 a 5 plynou např. z předchozí Věty 1.5.6.5. Podobně i vlastnost 4, protože součin kompaktních prostorů je kompaktní (Věta 1.5.1.4). Pro důkaz vlastnosti 3 si stačí uvědomit, že pokud má prostor nekonečnou r-síť, má každá jeho hustá část nekonečnou $r/2$-síť. Nyní stačí použít Větu 1.5.6.2. ◻

CVIČENÍ

1. Kompaktnost a totální omezenost lze definovat stejně i pro pseudometrické prostory. Platí, že pseudometrický prostor je kompaktní (nebo totálně omezený), právě když jeho metrická modifikace má stejnou vlastnost.

2. Každá spojitá bijekce na kompaktním prostoru je homeomorfismus.

3. Najděte příklad spojitého obrazu totálně omezené množiny který není totálně omezený.

4. Dokažte, že metrický prostor X je separabilní právě když lze z každého otevřeného pokrytí prostoru X vybrat spočetné pokrytí. [Návod: Pro jednu implikaci se použije Věta 1.1.5.2 o spočetné bázi, pro opačnou implikaci se použije důkaz sporem a sestrojí se nespočetná r-síť.]

5. Součin $[0,1]^{\mathbb{N}}$ (tzv. Tichonovův kvádr) je kompaktní.

6. Součin $\prod_{n\in\mathbb{N}}[0,\frac{1}{n}]$ (tzv. Hilbertův kvádr) je kompaktní podmnožina ℓ_2. Tichonovův a Hilbertův kvádr jsou homeomorfní (nikoli isometrické).

7. Cantorova množina je kompaktní.

8.* Prostor neprázdných uzavřených podmnožin kompaktního prostoru s Hausdorffovou metrikou je kompaktní. Pro podrobnosti viz Větu 5.4.1 a po ní následující odstavec v Kapitole 5.

9. Metrický prostor X je separabilní právě když lze vnořit do Tichonovova (nebo Hilbertova) kvádru. [Návod: pro každý bod p husté spočetné podmnožiny prostoru X a každé $n\in\mathbb{N}$ existuje spojité zobrazení $X\to[0,1]$, které se rovná 0 na $B_{1/(n+1)}(p)$ a 1 na $X\setminus B_{1/n}(p)$ – např. $k\,d(x,B_{1/(n+1)}(p))$ pro vhodné k; diagonální součin těchto zobrazení je hledané vnoření.]

Důsledkem jsou následující dvě tvrzení:

(i) Metrický prostor X je separabilní právě když má ekvivalentní totálně omezenou metriku.

(ii) Metrický prostor X je kompaktní právě když je homeomorfní uzavřenému podprostoru Tichonovova (nebo Hilbertova) kvádru.

10. Metrický prostor má spočetnou bázi složenou z obojetných množin právě když lze vnořit do Cantorova prostoru. [Návod je podobný jako u předchozí úlohy, jen se berou zobrazení do dvoubodového prostoru $\{0, 1\}$ a využije se toho, že Cantorův prostor je homeomorpfní součinu $\{0, 1\}^{\mathbb{N}}$ – viz Cvičení 1.3.18.]

11. Nechť $A_1, ..., A_n$ jsou disjunktní kompaktní množiny v prostoru X a $f : X \to Y$ je surjekce, která je na každé množině A_i konstantní s hodnotou x_i, jinak je prostá. Pak kvocient X podle zobrazení f je metrický. Pokud je X úplný, je i Y úplný.

12. Nechť X je kompaktní prostor a $f, f_n, n \in \mathbb{N}$, jsou spojité funkce na X. Pak posloupnost $\{f_n\}$ konverguje stejnoměrně k f právě když pro každou konvergentní posloupnost $x_n \to x$ in X platí $f_n(x_n) \to f(x)$. Najděte příklad, že kompaktnost nelze vynechat.

13. (U. Dini, 1878) Je-li $\{f_n\}$ monotonní posloupnost spojitých reálných funkcí na kompaktním prostoru, která konverguje bodově ke spojité funkci, tak konverguje stejnoměrně.

1.6 POZNÁMKY

TROCHA HISTORIE

Na obrázcích jsou dva matematici, kteří zásadně ovlivnili vznik a vývoj metrických prostorů.

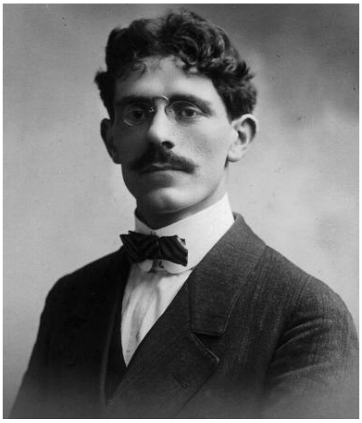

Maurice Fréchet (1878–1973)

Felix Hausdorff (1868–1942)

Ke konci 19.století se v publikacích často vyskytovaly navzájem podobné důkazy a konstrukce, hlavně v prostorech funkcí a v euklidovských prostorech. Známý francouzský matematik Jacques Hadamard (1865–1963) podnítil svého mladého kolegu Frécheta k abstraktnímu pohledu na uvedené souvislosti. Fréchet uvedl některé své výsledky v r. 1904 a vše ve své 70-ti stránkové dizertaci *Sur quelques points du calcul fonctionnel* v r. 1906. Jak je vidět z názvu, hlavním tématem byla funkcionální analýza, ale základem byly vhodné abstraktní struktury, jejichž vlastnosti a výsledky se pak použily na známé prostory funkcí.

Fréchet definoval několik abstraktních struktur, byly to prostory typu (L), (V) a (E). Prostory typu (L) (podle slova *limit*) se nyní nazývají konvergenční prostory a jejich základním kamenem jsou soustavy dvojic (S, x) posloupností a bodů v dané množině, které splňují přirozené axiomy konvergence S k x. Prostory typu (E) (podle francouzského slova *écart*, vzdálenost) jsou dnešní metrické prostory. Prostory posledního typu (V) (*voisinage*, okolí) byly definovány podobně jako (E), ale měly zobecněnou trojúhelníkovou nerovnost. Později (1917) dokázal americký matematik E. W. Chittenden, že prostory typu (V) a (E) jsou v jistém smyslu ekvivalentní. Fréchet pro své struktury definoval mnoho základních pojmů a odvodil jejich vlastnosti, např. kompaktnost, separabilita, úplnost.

Fréchet nepoužil nejvhodnější termíny pro tyto pojmy. Navíc nebylo jednoduché se v jeho práci orientovat. V r. 1914 publikoval F. Hausdorff knihu Grundzüge der Mengenlehre (476 str.). V ní použil pro prostory typu (E) termín metrické prostory a systematicky vyložil jejich základní vlastnosti spolu s termíny, které se používají dodnes. Tato kniha se uvádí i jako základní kámen topologických prostorů a některých částí funkcionální analýzy a teorie množin.

Zmíníme se i o jiných aktivitách obou zmíněných velkých matematiků. Fréchet se zhruba ve 30. letech minulého století přeorientoval na aktuárské vědy, aplikace pravděpodobnosti a statistiky do pojišťovnictví. U Hausdorffa to bylo naopak, metrickým a podobným prostorům se věnoval až ve starším věku. V dřívějších letech měl mnoho různých zájmů, např. fyziku, astronomii, jiné oblasti matematiky, ale psal i divadelní hry, romány, filosofická pojednání.

DALŠÍ POJMY

Metrika nemusí mít v aplikacích vždy význam vzdálenosti, ale např. čas. Při měření času proběhnutých jevů může nastat situace, že příslušná funkce není symetrická, v některých případech nemusí platit trojúhelníková nerovnost. Existují modifikace axiomů metriky, které zachycují podobné situace. Základem pro tyto modifikace je ale teorie metrických prostorů.

Stejným nebo podobným způsobem jako v reálných číslech lze v metrických prostorech definovat další pojmy, např. vnitřek množiny, hranici množiny.

Vnitřek množiny A je největší otevřenou množina obsažená v A. Často se značí $\operatorname{int} A$ a je to sjednocení všech otevřených koulí obsažených v A. Vnitřek množiny lze popsat jako $X \setminus \overline{X \setminus A}$.

Hranice množiny A je $\overline{A} \cap \overline{X \setminus A}$. Je to množina bodů x majících vlastnost, že každá otevřená koule se středem v x protíná jak A tak $X \setminus A$. Uzávěr množiny je sjednocení této množiny a její hranice.

Je-li X komutativní grupa (operace sčítání), d je metrika na X a pro všechna $x, y, z \in X$ platí $d(x+z, y+z) = d(x, y)$, nazývá se d *invariantní* vzhledem ke sčítání. V příkladech metrických prostorů je to v případech, kdy se vzdálenost x od y definuje pomocí $x-y$. Pak je $d(x, y) = d(x-y, 0)$ a metrika d je určena funkcí jedné proměnné $z \rightsquigarrow d(z, 0)$, která se často označuje jako $|z|$ nebo $||z||$ (potom $d(x, y) = |x - y|$). Axiomy pro metrický prostor mají v tomto případě tvar